

POKRET ZA JEDNOSTAVNI ENGLISKI JEZIK PRAVNE STRUKE (PLAIN ENGLISH FOR LAW MOVEMENT)

Dr. sc. Marijana Javornik Čubrić *

UDK: 34:82.03=20=
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: listopad 2013.

Engleski jezik pravne struke stalno se mijenja i prilagođava novim okolnostima. Neke od nedavnih promjena rezultat su pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke. Cilj pokreta jest učiniti pravne akte razumljivijima laicima. Kritike pravnog jezika u Engleskoj prisutne su od 14. stoljeća, no moderni je pokret za jednostavni engleski jezik pravne struke započeo u sedamdesetim godinama 20. stoljeća. Danas su dostupni brojni jezični priručnici i udžbenici koji se temelje na načelima jednostavnog engleskog jezika pravne struke. U radu se razmatra povijest pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke, promjene u engleskom pravnom jeziku u Velikoj Britaniji do kojih je došlo uvođenjem novih pravila u građanskom postupku kojima su neki zastarjeli pravni termini zamijenjeni modernijima, kao i osnovni načini podučavanja studenata prava i pravnika kako pojednostaviti pisanje pravnih dokumenata. U radu se isto tako razmatraju brojne kritike pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke.

Ključne riječi: arhaizmi, engleski jezik pravne struke, jednostavni engleski, terminologija

I. UVOD

Engleski jezik pravne struke složeno je područje izučavanja i nameće mnoge poteškoće svima koji se njime bave u stručnoj komunikaciji, podučavanju ili prevodenju. Valja naglasiti da se ista tvrdnja može primijeniti i na izvorne govornike engleskoga jezika; kako pojašnjava Helen Guby, čak i izvornom go-

* Dr. sc. Marijana Javornik Čubrić, viši predavač Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

vorniku engleski jezik pravne struke može biti nerazumljiv ako nije pravnik. To je stoga što je engleski pravni jezik stručni jezik i rabi određene riječi i izraze koji su posve nedokučivi laicima.¹

Osnovne su značajke engleskog jezika pravne struke korištenje arhaičnih riječi i fraza, utjecaj drugih jezika, posebice latinskog i francuskog, korištenje specifičnih stručnih termina i dugačkih, složenih rečenica.

Rupert Haigh navodi da je engleski jezik pravne struke iznimno težak zbog svojih temeljnih značajka, koje dijeli u dvije grupe:

1. Stil pisanja je drukčiji nego u općem jeziku: rečenične su strukture neuobičajene, nedovoljno se koristi interpunkcija, strani izrazi ponekad se koriste umjesto engleskih i česte su neuobičajene fraze.

2. Koristi se velik broj specifičnih riječi i fraza, što uključuje stručne termine, pravni žargon i riječi koje poprimaju značenje drukčije od značenja u općem jeziku.

Stručnim terminima Haigh naziva riječi i fraze koje imaju precizno i utvrđeno pravno značenje i koje se ne mogu zamijeniti drugim riječima. Kao primjere navodi poznate termine, kao što su *share* ili *patent*, koji imaju drukčije značenje u općem jeziku nego u pravnome jeziku, ali i one koji su u pravilu poznati samo pravnicima (*bailment*, *abatement*). Stručni termini, međutim, ne smiju se poistovjetiti s pravnim žargonom (poznatim i pod nazivom *legalese*), koji čine riječi kojima se koriste samo pravnici i koje su teško razumljive osobama izvan pravne profesije. Pravni žargon uvelike čine arhaizmi i nestandardne riječi koje se ne koriste nigdje osim u određenim tipovima pravnih dokumenata.² Danas je pravni žargon predmet brojnih kritika, a posebno ga kritiziraju pobornici pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke. U temeljima tog pokreta nastojanje je da se pravni akti i propisi učine jednostavnijima i razumljivijima običnoj osobi.

Neki autori ističu da su praktični razlozi doveli do pretjerane složenosti engleskog jezika pravne struke: pojava tiska i uvođenje pristojbi za predaju dokumenata sudu na temelju broja stranica. Michèle Asprey tako navodi da je tisak kao izum u znatnoj mjeri doprinio "poplavi riječi" u pravnim tekstovima. Problemi su se umnožili s pojavom pristojbi koje su se u 16. stoljeću uvele za izradu i predaju dokumenata sudu, a temeljile su se na broju stranica. Jedno-

¹ Guby, Helen, *English legal terminology. Legal concepts in language*, Boom Juridische Uitgevers, Den Haag, 2004., str. 9.

² Haigh, Rupert, *Oxford Handbook of Legal Correspondence*, Oxford University Press, Oxford, 2006., str. 3 – 8.

stavnije rečeno, to je značilo da je pristojba bila veća što je više stranica bilo u dokumentu. Osim toga, pravicima se isto tako plaćalo po broju stranica, pa su oni započeli s praksom nepotrebnog produljivanja teksta rabeći brojna ponavljanja i arhaizme.³

2. POVIJEST POKRETA ZA JEDNOSTAVNI ENGLISKI JEZIK PRAVNE STRUKE

Iako se smatra da je pokret počeo u sedamdesetim godinama 20. stoljeća, brojni su se napori da se pravni jezik učini jednostavnijim ulagali stoljećima. Još je 1362. godine engleski Parlament izglasao znameniti zakon *The Statute of Pleading* koji nalaže da jezik sudova treba postati engleski (umjesto francuskog), ali da se u dokumentima treba nastaviti bilježiti na latinskom, a svi se zakoni i običaji moraju održavati onakvima kakvi jesu i kakvi su bili prije. Kao glavni razlog te promjene navodi se činjenica da je francuski jezik uvelike nepoznat diljem kraljevstva, a zanimljivo je napomenuti da je zakon usvojen i napisan upravo na francuskom. Taj se zakon često navodi kao prvi zakonodavni pokušaj da se pravni postupak učini razumljivijim običnom puku. Zahtjevi za jednostavnim jezikom nisu ograničeni samo na pravni jezik; tako je već u 14. stoljeću Chaucer napisao: "Speketh so pleyne at this time, I yow preye, that we may understonde what ye seye."⁴ Kao jedan od prvih zabilježenih kritičara engleskoga pravnog jezika spominje se kralj Edward I., koji je vladao od 1272. do 1307. godine, te je nakon samo tri godine vladavine izjavio da bi želio da se predugački i dosadni zakoni učine jednostavnijima i kraćima kako bi ih ljudi mogli bolje razumjeti, no nije poživio dovoljno dugo kako bi nešto učinio po tom pitanju.⁵ Jedna od najuvjerljivijih kritika neopravdano dugačkog dokumenta podnesenog sudu datira iz 1596. godine. Sudac Egerton naložio je da se autora podneska od 120 stranica kazni tako da mu se na glavu stavi dotični podnesak na kojem je izrezana rupa te da ga se gologlavog i bosog provede kroz Westminster Hall. Taj drastični primjer citiraju najutjecajniji zagovornici pokreta za pojednostavnjenje jezika, kao što su David Melinkoff,

³ Asprey, Michèle, *Plain Language for Lawyers*, Third edition, The Federation Press, Sydney, 2003., str. 31 – 33.

⁴ "Sada govorite jednostavno, molim vas, tako da možemo razumjeti što govorite." (prijevod MJČ), citirano u Cutts, Martin, *Oxford Guide to Plain English*, Oxford University Press, Oxford, 2007., str. 5.

⁵ *Ibid.*, str. 6.

Richard Wydick i Michèle Asprey.⁶ U 18. stoljeću vojvoda od Wellingtona uputio je sljedeći savjet novom zastupniku u Parlamentu: “Don’t quote Latin; say what you have to say, and then sit down.”⁷ Jonathan Swift oštro je kritizirao pravnike 1726. godine u *Gulliverovim putovanjima*, u kojima navodi: “There is a Society of Men among us, bred up from their youth in the Art of providing by words multiplied for the purpose, that White is Black and Black is White, according as they are paid.”⁸ Swift isto tako piše da pravnici imaju svoj poseban govor i žargon koji nijedan drugi smrtnik ne može razumjeti.⁹ Filozof Jeremy Bentham oštro je kritizirao engleski pravni jezik izjavivši da je pravo dovedeno do najveće razine opsežnosti, nejasnoće i nerazumljivosti¹⁰, zbog čega je zahtijevao da rečenice u pravnom jeziku budu kraće i sugerirao da bi pravnici trebali govoriti razumljivo onima kojima govore.¹¹

U SAD-u je jedan od najžešćih i najutjecajnijih ranih kritičara pretjerano složenog pravnog jezika bio Thomas Jefferson. Melinkoff navodi da je nakon objave Deklaracije o nezavisnosti Jefferson bio na čelu vijeća čija je zadaća bila ponuditi novi prijedlog Članaka o Konfederaciji te da se vijeće obvezalo ne uvesti nijednu nepotrebnu riječ, niti izostaviti ijednu korisnu. Tom je prigodom Jefferson kritizirao propise koji su zbog suvišnih riječi nerazumljivi ne samo običnom čitatelju nego i samim pravnicima.¹²

Knjiga Davida Melinkoffa *The Language of the Law* iz 1963. godine prva je uputila na brojne apsurdne tradicionalnog engleskog pravnog jezika i znatno utjecala na razvoj pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke. Važno je napomenuti i činjenicu da je Melinkoff, kao i brojni drugi važni autori u

⁶ Vidjeti opširnije u: Melinkoff, David, *The Language of the Law*, Little, Brown and Co., Boston – Toronto, 1963., str. 140; Wydick, Richard, *Plain English for Lawyers*, Carolina Academic Press, Durham, 1998., str. 3, i Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 32.

⁷ “Nemojte citirati latinski; recite što imate, a zatim sjednite.”; citirano u: Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 27.

⁸ “Postoje ljudi među nama koji se od mladosti uče dokazivati riječima umnoženim u tu svrhu da je bijelo crno, a crno bijelo, ovisno kako su plaćeni.” (prijevod MJČ), Swift, Jonathan, *Gulliver’s Travels*, Crown ed., London, 1947., str. 295, citirano u: Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 28.

⁹ “This Society (of lawyers) hath a peculiar Cant and Jargon of their own, that no other Mortal can understand.”, Swift, *op. cit.* u bilj. 8, str. 203, citirano u: Kimble, Joseph, *Lifting the Fog of Legalese*, Carolina Academic Press, Durham, 2006., str. 175.

¹⁰ “Law was...wrought up to the highest pitch of voluminousness, indistinctness and unintelligibility.”; citirano u: Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 29.

¹¹ Citirano u: Cutts, *op. cit.* u bilj. 4, str. 7.

¹² Melinkoff, *op. cit.* u bilj. 6, str. 252 – 253.

ovom području poslije njega, bio pravnik, a ne jezikoslovac. Opisujući pravni jezik Melinkoff dolazi do zaključka da se u njemu koristi previše riječi, da je pun suvišnih riječi, nejasan, pompozan i dosadan.¹³ Tvrdnju da se u pravnome jeziku koristi previše suvišnih riječi potkrepljuje primjerima dvočlanih i višečlanih izraza i korištenjem pravničkog žargona. Jednostavno rečeno, smatra da pravnicima treba puno vremena da prijeđu na bit stvari. Kada kaže da je pravni jezik nejasan (što je oprečno jednoj od osnovnih značajki pravnoga jezika, a to je preciznost), želi reći da je ponekad teško shvatiti značenje u pravnim tekstovima, što može biti rezultat iznimno dugačkih i složenih rečenica, neobičnih jezičnih konstrukcija ili riječi s višestrukim značenjima. Time ne želi reći da je pravni jezik lišen značenja, nego da je značenje teško pronaći, i to ne samo osobama koje nisu pravnici nego ponekad i njima samima. Pompoznom naziva onaj stil koji čini izričaj pretjerano važnim i navodi brojne primjere pretjerano uzvišenih navoda i izraza. Prema Melinkoffu pompoznost jezika prisutna je u mnogo oblika, no posebice u pravnim propisima i mišljenjima sudova više nadležnosti.¹⁴ Naposljetku, kada naziva engleski pravni jezik dosadnim, to pojašnjava skupnim učinkom svega navedenog: ako se rabi previše riječi da bi se izreklo ono što se može izreći na mnogo kraći način, ako se rabe riječi koje se mogu protumačiti na više načina i to se čini pretjerano pompoznom stilom, to može učiniti i važne teme dosadnima. Navodeći brojne primjere nerazumljivih pravnih akata i propisa, Melinkoff zaključuje: pravnici trebaju rabiti jezik koji je jednostavan i razumljiv jer opći engleski nije uvijek loš engleski, a pravni jezik ne izriče stvari uvijek na bolji ili precizniji način.¹⁵ Kritike pravnoga jezika postale su brojnije i oštrije u desetljeću nakon objavljivanja njegove knjige, koja se smatra manifestom pokreta.

Godine 1972. predsjednik Richard Nixon naložio je da se federalni akti trebaju pisati "laičkim izrazima".¹⁶ Sljedeće godine banka First National City

¹³ "The language of the law has a strong tendency to be wordy, unclear, pompous and dull.", *ibid.*, str. 24.

¹⁴ Jedan od primjera izvadak je iz odluke američkog Vrhovnog suda u slučaju *Dimick v. Schiedt* iz 1935. godine: "Nevertheless, this court in a very special sense is charged with the duty of construing and upholding the Constitution; and in the discharge of that important duty, it must ever be alert to see that a doubtful precedent be not extended by mere analogy to a different case if the result will be to weaken or subvert what it conceives to be a principle of the fundamental law of the land.", *ibid.*, str. 27 – 28.

¹⁵ *Ibid.*, str. 325.

¹⁶ Vidjeti Mazur, Beth, *Revisiting Plain Language*, Technical Communication, Vol. 47, No. 2, 2000., str. 2.

Bank (danas se naziva Citibank) donijela je odluku da zadužnicu klijenata treba napisati jednostavnim jezikom. Razlog je bio taj da se poboljšaju odnosi s klijentima, ali ujedno i smanji broj tužbi protiv klijenata koji ne plaćaju svoje dugove. Zadužnica napisana jednostavnim jezikom predstavljena je 1. siječnja 1975. godine, što se smatra službenim početkom pokreta za pojednostavnjenjem pravnoga jezika u SAD-u. Iste je godine američki Kongres donio zakon¹⁷ koji zahtijeva da se jamstva koja daju pravo na naknadu štete moraju pisati "jednostavnim i razumljivim jezikom".¹⁸ Godine 1978. predsjednik Carter izdao je uredbu sa zakonskom snagom br. 12044 kojom zahtijeva da se propisi pišu na jednostavnom engleskom jeziku.¹⁹ Do 1991. godine u devet saveznih država doneseni su različiti propisi koji zahtijevaju da se u određenim transakcijama koristi jednostavan i jasan jezik.²⁰ Godine 1998. predsjednik Clinton poslao je dopis najvišim dužnosnicima vlade u kojem traži da se koriste jednostavnim jezikom kako bi vlada bila dostupnija i razumljivija u komunikaciji s javnošću te je izriječkom naveo da jednostavni jezik štedi vladi i privatnom sektoru vrijeme, trud i novac.²¹

Kao temeljni razlog potrebe da se engleski pravni jezik učini razumljivim Gibbons navodi činjenicu da je pretpostavka općeg prava da nepoznavanje pravnih propisa nije obrana za njegovo kršenje. Ako je pravo izraženo jezikom koji ne mogu razumjeti ljudi na koje se ono odnosi, ta pretpostavka može dovesti do nepravde, ali i logičkog apsurd.²²

Postoje različiti odgovori na pitanje što je točno jednostavni pravni jezik. M. Asprey smatra da je najvažnije naglasiti da je "jednostavni engleski jezik pravne struke" (*plain English for law*) zapravo "jednostavan engleski jezik", koji znači korištenje jasnog i jednostavnog stila, i ništa više. Isto tako, upućuje na problem povezan s riječju "jednostavan" u engleskom izvorniku, jer *plain* je višeznačna riječ koja može označavati nešto što je ružno ili jednolično, te naglašava da jednostavni engleski nije jednoličan.²³ Prema englesko-hrvatskom rječniku Ž. Buja-

¹⁷ Puni naziv spomenutog zakona jest The Magnuson-Moss Consumer Product Warranty Act.

¹⁸ Vidjeti Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 28.

¹⁹ Kako Mazur ističe, istu je uredbu predsjednik Reagan ukinuo 1981. godine (Mazur, *op. cit.* u bilj. 16, str. 2).

²⁰ Vidjeti u: Cutts, *op. cit.* u bilj. 4, str. 8.

²¹ Vidjeti u: Mazur, *op. cit.* u bilj. 16, str. 1.

²² Gibbons, John, *Forensic Linguistics. An Introduction to Language in the Justice System*, Blackwell Publishing, Oxford, 2003., str. 162.

²³ Vidjeti Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 11.

sa pridjev *plain* može poprimiti sljedeća značenja: jednostavan, priprost, običan; bez uzorka, jednobojan; prirodan, neusiljen; skroman, umjeren; ružan; jasan, očit, shvatljiv, nedvosmislen, iskren, otvoren, dok frazu “in plain English” prevodi “jednostavnim riječima”.²⁴ Pridjev *plain* u formulaciji “plain English” očito treba shvatiti u pozitivnom smislu, a konotacije uz izraz su “iskrenost, izravnost i jasnoća”, iako u mnogim drugim kontekstima riječ može biti sinonim za neugledno ili jednolično, kao pri opisivanju nečijeg izgleda.²⁵ M. Cutts priznaje da je izraz “jednostavan engleski jezik” prilično nejasan te smatra da je bolje opisati takav jezik nego ga definirati. Prema njegovu mišljenju jednostavan engleski odnosi se na pisanje i izlaganje osnovnih informacija na način koji omogućuje kooperativnoj i motiviranoj osobi da ga razumije pri prvom čitanju i u istom smislu na koji je autor želio da ga se razumije, što znači da jezik mora biti prilagođen čitatelju, ali nikako ne znači da se riječi moraju nužno pojednostaviti nauštrb točnijih riječi, niti da se akti trebaju pisati jezikom koji se koristi u dječjim vrtićima.²⁶ Ta definicija jasno ukazuje na krajnji cilj korištenja jednostavnog pravnog jezika, a to je da ga čitatelji moraju razumjeti. U jednostavnom pravnom jeziku riječi se koriste na jasan i nedvosmislen način, a suvišne se riječi izbjegavaju. Tako se osnovnim ciljem pokreta smatra stvaranje jezika koji je jasan, izravan, ne koristi više riječi nego što je potrebno i izbjegava nejasnoće, zastarjele izraze i teško razumljive konstrukcije.

Pravnici i jezikoslovci u podjednakoj su mjeri počeli upućivati na probleme koje donosi arhaični pravni jezik i na načine na koji bi se on trebao izmijeniti. U uvodu priručnika *Plain English for Lawyers* Richard Wydick, koji je i sam pravnik, ustvrdio je da pravnici ne pišu jednostavnim engleskim jezikom, nego rabe osam riječi kako bi rekli ono što se može reći u dvije, kao i da rabe zakučaste fraze kako bi izrazili uobičajene ideje. Pokušavajući biti precizni, postaju redundantni, a pokušavajući biti oprezni, postaju glagoljivi.²⁷ Osnovni problemi bavljenja pravnim jezikom zapravo su jasno navedeni u prethodnoj tvrdnji, i to je jedan od razloga zašto je teško učiti i podučavati jezik pravne struke.

Zagovornici pokreta pokazuju da problem leži u tome što se pravnici i dalje koriste starim frazama i ritualnim formulama iz navike te da odbijaju prihva-

²⁴ Bujas, Željko, *Veliki englesko-hrvatski rječnik*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1999., str. 662.

²⁵ Slično razmišljanje može se pronaći u npr. Williams, Christopher, *Tradition and Change in Legal English*, Peter Lang, Bern – Berlin, 2005., str. 168.

²⁶ Cutts, *op. cit.* u bilj. 4., str. 4.

²⁷ Wydick, *op. cit.* u bilj. 6, str. 3.

titi činjenicu da se vremena mijenjaju. Osnovni argument koji nudi Michèle Asprey upravo je prihvaćanje promjena: “We can no longer be content to rely on the old words, the old clauses, the old precedents. Things have changed. The public perception of lawyers has changed. We are no longer seen as the learned custodians of unknowable secrets. We are no longer immune to challenge on our own ground. Our clients are asking questions. They are demanding the right to understand the advice we give and they want to be able to read the documents we draft for them. If they don’t like the service we offer, they will go elsewhere.”²⁸

Isto bi se moglo reći i za studente prava i sve one koji uče engleski jezik pravne struke: vremena su se promijenila i studenti se više ne zadovoljavaju ponuđenim jezičnim rješenjima. Studenti postavljaju pitanja i zahtijevaju odgovore; oni žele znati zašto se određeni izrazi izgovaraju drukčije nego što je to slučaj s riječima iz općeg jezika; žele znati zašto se rabe arhaični, a ne moderni izrazi i žele znati postoji li mogućnost da se neki koncepti izraze na nov način. Upravo zato je važno da se nastavnik jezika pravne struke upozna s promjenama do kojih dolazi, a pokret za jednostavni engleski jezik pravne struke iznjedrio je neke od najvažnijih. U nastavku se ukratko prikazuju glavni ciljevi pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke, neka od njegovih postignuća, ali i sve glasnije njegove kritike.

3. CILJEVI POKRETA ZA JEDNOSTAVNI JEZIK PRAVNE STRUKE

Pobornici pokreta za jednostavni pravni jezik kao osnovne prednosti ističu da je brže pisati i brže čitati tekstove na jednostavnom jeziku te da se poruka prenosi čišće, lakše i na neformalniji način. Jednostavni jezik definiraju kao jezik koji je pojednostavnjen kako bi ga lakše mogla razumjeti prosječna osoba i koji je lišen nepotrebne složenosti, ali ne i stila. Gayle Dykstra definira ga kao jezik koji je u prvome redu usmjeren prema čitatelju i koji združuje sadržaj i oblik kako bi se stvorili akti koje svatko može razumjeti.²⁹

²⁸ “Više se ne možemo zadovoljiti oslanjanjem na stare fraze i stare precedente. Stvari su se promijenile. Javna percepcija pravnika se promijenila. Više nas se ne smatra učenim čuvarima nepoznatih tajni. Naši klijenti postavljaju pitanja. Zahtijevaju svoje pravo da razumiju savjete koje im dajemo i žele biti u mogućnosti pročitati akte koje im pišemo. Ako nisu zadovoljni našom uslugom, otići će negdje drugdje.” (prijevod MJČ), u Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 3 – 4.

²⁹ Dykstra, Gayle, *What Is Plain Language?*, Plain Language Association International, 2003., dostupno na www.plainlanguagenetwork.org/legal/lawdefn.html (11. svibnja 2012. godine).

R. Wydick u svojem priručniku nudi rješenja koja bi trebala dovesti do razumljivijeg jezika pravne struke te svakome od njih posvećuje po jedno poglavlje. Njegovi savjeti predstavljaju osnovne ciljeve pokreta za pojednostavnjenje engleskog pravnog jezika i glase: izbacite suvišne riječi, koristite se osnovnim glagolima, koristite se aktivom umjesto pasivom, pišite kratkim rečenicama, pažljivo posložite riječi u rečenici, pomno birajte riječi, izbjegavajte jezične smicalice i pažljivo stavljajte znakove interpunkcije. Pravnik koji odabere slijediti ove naputke mogao bi dati jasnije odgovore na pitanja klijenta i isto tako izbjeći brojna pitanja koja su rezultat nerazumijevanja dokumenata koje klijentu daje.³⁰ Namjera tog priručnika navesti je čitatelja da preuzme aktivnu ulogu i pokuša pojednostaviti brojne primjere slijedeći jasno razlučene naputke, no isto tako i autor često nudi rješenja koja su iznimno uvjerljiva.

Kao zornu ilustraciju razlike između tradicionalnog pravnog jezika i jednostavnog pravnog jezika Wydick nudi brojne primjere i praktične zadatke. Jedan takav primjer navodi se u nastavku, a to su dva moguća početka pisma koje odvjetnik šalje svojem klijentu iz jednostavnog razloga – želi obavijestiti klijenta da će račun za njegove usluge biti veći od očekivanog. Pisano tradicionalnim engleskim jezikom pravne struke, uvodni odjeljak takvog pisma glasio bi:

*The statement for professional services that you will find enclosed herewith is, in all likelihood, somewhat in excess of your expectations. In the circumstances, I believe it is incumbent upon me to avail myself of this opportunity to provide you with an explanation of the causes therefor. It is my considered judgment that three factors are responsible for this development.*³¹

Za razliku od gornjeg primjera, isti odjeljak napisan jednostavnim jezikom posve je razumljiv primatelju: “The bill I am sending you with this letter is probably higher than you expected, and I would like to explain the three reasons why.” Na tom primjeru Wydick pokazuje nedostatke tradicionalnog pravnog jezika – korištenje niza riječi umjesto jedne (*the statement for professional services* umjesto *bill*), arhaične riječi i izraze (*incumbent*, *herewith*, *therefor*) i nerazumljive fraze.³²

³⁰ Za iscrpnije informacije vidjeti Wydick, *op. cit.* u bilj. 6, str. 3 – 28.

³¹ “Izvjeste o profesionalnim uslugama koje ćete naći u privitku ovoga pisma najvjerojatnije donekle nadilazi vaša očekivanja. U ovim okolnostima vjerujem da je moja obveza iskoristiti ovu priliku da vam ponudim objašnjenje uzroka koji su do tog doveli. Moje je stručno mišljenje da su tri čimbenika uzrokovala ovakav razvoj događaja.” (prijevod MJČ), *ibid.*, str. 57.

³² *Ibid.*, str. 57 – 58.

Kao glavne argumente u korist jednostavnog pravnog jezika M. Asprey navodi sljedeće: tradicionalni pravni jezik predmet je žalbi i ismijavanja već stoljećima; jednostavni je jezik učinkovit jer štedi vrijeme i novac; jednostavni je jezik efektivan jer čitatelji bolje i brže razumiju akte pisane jednostavnim jezikom nego one koji su pisani tradicionalnim pravnim jezikom; jednostavni jezik može učiniti pravnika konkurentnijim; mnogi propisi već zahtijevaju upotrebu jednostavnog jezika ili slične standarde čitljivosti i razumljivosti; jednostavni jezik može popraviti opći dojam o pravnicima, što potvrđuju istraživanja; klijenti žele dobru komunikaciju sa svojim odvjetnicima i cijene korištenje jednostavnog jezika, te na kraju tvrdi da tradicionalni pravni jezik nije onoliko "siguran" koliko pravnici to misle.³³

Kako je osnovni razlog pokreta za jednostavni jezik pravne struke učiniti pravne tekstove razumljivijima običnom čitatelju ili osobi koja je u kontaktu s pravom na bilo koji način, jasnoća se obično navodi kao osnovni cilj. No neki autori spominju nekoliko drugih ciljeva pokreta. Macdonald tako upućuje na pet osnovnih ciljeva, koje naziva "five Cs" prema engleskom izvorniku. Ti su ciljevi suvislost (*coherence*), obuhvatnost (*comprehensiveness*), dosljednost (*consistency*), jasnoća (*clarity*) i pažnja (*care*). Suvislost je od ključne važnosti u svakom obliku pisanja, no posebno je bitna u pravnome jeziku jer je taj jezik podložniji pomnom ispitivanju. Pravni tekstovi na jednostavnom engleskom jeziku moraju biti jednako razumljivi ili razumljiviji od onih napisanih na tradicionalnom pravnom jeziku. Dosljednost znači da se na isto značenje ukazuje u cijelom aktu, a u aktima pisanim na jednostavnom engleskom jeziku to ponajprije znači zamjenu dvočlanih i višečlanih izraza jednim izrazom. Jasnoća ponajprije znači da što bolje autor teksta razumije svoju temu, to će mu biti lakše jasno izraziti svoje ideje. To isto tako znači da će i čitatelj lakše razumjeti pravo značenje teksta i uvjeriti ga da autor dobro poznaje svoju materiju. Pažnja je jednako važna u odnosu na izgled teksta i na čitatelja. Važan element tekstova na jednostavnom jeziku jest izgled teksta, ali i gramatička i pravopisna točnost. Isto tako, autor teksta mora imati u vidu kome je tekst namijenjen i usredotočiti se na potrebe onih kojima je namijenjen. Sve to ukratko znači da autori tekstova moraju pisati za ciljanu publiku na jasan i nedvosmislen način, izbjegavati arhaičan i složeni pravni jezik te koristiti prikladnu strukturu akta.³⁴

³³ Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 59.

³⁴ Macdonald, Rose, *Writing Better Decisions: Plain English in Document Writing*, u: Wagner, Anne; Cacciagudi-Fahy, Sophie (ur.), *Legal Language and the Search for Clarity*, Peter Lang, Bern, 2006., str. 334 – 336.

Iako pokret za jednostavni jezik uključuje mnogo više od puke promjene određenih riječi i izraza, predlaže se da se neke od zastarjelih riječi ili formulacija zamijene alternativnim rješenjima. Ponekad je to zato što su stari izrazi neprecizni, a ponekad zato što su arhaični i ne koristi ih nitko osim pravnik. Posebice se to odnosi na dublete i triplete koje je moguće zamijeniti jednom riječju.

Osim promjena određenih riječi, pokret za jednostavni pravni jezik isto tako zahtijeva promjene u načinu pisanja. Osnovne promjene kojima teži, osim naputaka koje je sažeo Wydick, uključuju i promjenu stila pisanja, politički korektan izričaj i usmjerenost prema čitatelju.

4. POSTIGNUĆA POKRETA ZA JEDNOSTAVNI JEZIK PRAVNE STRUKE

Kao jedno od najvećih postignuća pokreta za jednostavni pravni jezik obično se spominje odredba Lorda Woolfa u sklopu reforme sudova iz 1999. godine kojom se nalaže da se latinski izrazi, kao i zastarjeli engleski izrazi, zamijene modernijim ili točnijim izrazima. Ilustrativan je primjer naziva naloga koji se u prošlosti nazivao “nalogom Antona Pillera”, a označava nalog za pretraživanje prostorija i oduzimanje dokaznih materijala bez prethodnog upozorenja. U nastavku se navode najvažnije od jezičnih promjena i njihov prijevod na hrvatski jezik:

<i>Stari izraz</i>	<i>Novi izraz</i>	<i>Prijevod na hrvatski</i>
Anton Piller order	Search order	nalog za pretragu
Discovery	Disclosure	predočavanje dokumenata (drugoj strani)
Ex parte	Without notice	jednostrano (uz prisutnost samo jedne strane)
Further and better particulars	Requests for information	zahtjev za informaciju
In camera/in chambers	In private	uz isključenje javnosti ili u sučevu uredu
Inter partes	On notice	uz prisutnost objiju strana
Interrogatories	Requests for information	pisana pitanja suprotnoj strani na koje se odgovara pismenim putem
Leave of the court	Permission of the court	dopuštenje suda

Mareva injunction	Freezing injunction	privremene mjere (blokiranje imovine)
Minor/infant	Child	maloljetna osoba
Next friend/guardian ad litem	Litigation friend	osoba koja zastupa maloljetnog tužitelja; skrbnik u postupku
Plaintiff	Claimant	tužitelj u građanskom postupku
Pleading	Statement of case	podnesak
Summons/motion	Application	sudski poziv
Subpoena	Witness summons	obvezujući sudski poziv svjedoku
Taxation of costs	Assessment of costs	procjena troškova
Taxing master	Costs judge	procjenitelj sudskih troškova
Writ	Claim form	zahtjev

Isto tako, od 2003. godine Law Society zahtijeva od svojih članova odvjetnika da komuniciraju na jasan način. Slična obveza nametnuta je odvjetnicima u Australiji od 1994. godine. M. Cutts ističe da se danas neke od najvećih odvjetničkih tvrtki u Londonu opisuju (i reklamiraju) kao tvrtke koje se koriste jednostavnim pravnim jezikom.³⁵ Isto tako, 1999. godine Američka odvjetnička komora donijela je rezoluciju u kojoj se navodi da traže da se agencije koriste jednostavnim jezikom u pisanju propisa u svrhu promicanja razumijevanja pravnih obveza.³⁶ Američka komisija za vrijednosnice izdala je 1998. godine *Priručnik za korištenje jednostavnog jezika*, u kojem navodi da korištenje jednostavnog jezika ne znači brisanje kompleksnih informacija kako bi akti bili lakše razumljivi, nego osigurava jasno predočavanje kompleksnih informacija kako bi ulagači te informacije najbolje razumjeli.³⁷ Očito je da pokret postiže određene rezultate i da se više ne može zanemarivati ni među pravnicima ni među onima koji se na bilo koji način bave pravnim jezikom.

5. KRITIKE POKRETA ZA JEDNOSTAVNI JEZIK PRAVNE STRUKE

Kritičari pokreta za jednostavni pravni jezik najčešće su naglašavali da termin “jednostavan” upućuje na pretjerano pojednostavnjen ili simplicitički

³⁵ Opširnije u: Cutts, *op. cit.* u bilj. 4, str. 173.

³⁶ Mazur, *op. cit.* u bilj. 16, str. 7.

³⁷ *Ibid.*, str. 4.

jezik koji nije prikladan za pravne tekstove. Asprey na takvu vrstu kritike odgovara da jednostavnost u ovom kontekstu nikako ne znači simplicizam, nego jasnoću³⁸, no razvidno je da promjene koje pobornici pokreta zagovaraju bitno utječu na strukturu pravnoga jezika, a nije razvidno čine li ga jasnijim jer prijedlozi nisu potvrđeni istraživanjima koja pokazuju da su promjene uspješne.

Najžešće kritike odnose se na predloženo napuštanje latinskih fraza kao međunarodnog načina sporazumijevanja među pravnicima i zahtjev za skraćivanjem rečenica, što su protivnici pokreta protumačili kao ograničavanje slobode izražavanja i nepotrebno mijenjanje uvriježenog stila. Valja naglasiti da je latinski jezik u području prava i dalje iznimno prisutan i nezamjenjiv. U članku "Some Myths about Legal Language" Peter Tiersma navodi kako postoje brojni novi priručnici koji podučavaju pravnike osnovnim latinskim riječima i frazama te naglašava da izdanje rječnika *Black's Law Dictionary* iz 2004. godine ima šezdeset stranica dodatka pravnih izreka, koje su gotovo sve na latinskom. Prema njegovoj procjeni u rječniku se navodi gotovo tri tisuće latinskih izreka.³⁹ Neki su latinski izrazi postali toliko uvriježen dio pravnoga jezika da čak ni pobornici pokreta za jednostavni engleski jezik pravne struke ne traže da ih se zamijeni; primjeri takvih izraza jesu *de facto*, *versus*, *per cent*, *per capita* i *quid pro quo* te kratice kao što su *i.e.* ili *e.g.* koje se koriste i u općem jeziku.

U priručniku za nastavnike jednog od trenutno najpopularnijih udžbenika za engleski jezik pravne struke *International Legal English* autori naglašavaju da se mnogi pravnici, uključujući izvorne govornike engleskog, danas trude rabiti jednostavni engleski jezik pravne struke, no rezultat toga je da često ne uspijevaju ostvariti komunikaciju sa svojim klijentima, kao i činjenicu da pravnici smatraju da trebaju rabiti tradicionalni jezik pravne struke. Njihov je zaključak da pravnici (kao i svi koji izučavaju engleski jezik pravne struke) zapravo trebaju obje varijante engleskog jezika pravne struke te da je zadaća nastavnika engleskog jezika pravne struke povećati svijest o postojanju razlika između njih i omogućiti studentima da ih shvate i primjenjuju.⁴⁰

U pitanje se nadalje dovodi i sama potreba za pokretom za jednostavni jezik pravne struke. Kritičari naglašavaju da brojne smjernice koje navode naj-

³⁸ Asprey, *op. cit.* u bilj. 3, str. 11.

³⁹ Tiersma, Peter, *Some Myths about Legal Language*, Journal of Law, Culture and Humanities, Forthcoming; Loyola-LA Legal Studies Paper, No. 26, 2005., str. 9.

⁴⁰ Day, Jeremy; Krois-Lindner, Amy; TransLegal, *International Legal English: A course for classroom or self-study use*, Teacher's Book, Cambridge University Press, Cambridge, 2006., str. 9.

važniji autori nisu popraćene istraživanjem. Većina autora koji daju smjernice za korištenje jednostavnog jezika obraća se i široj čitateljskoj publici, a ne samo pravnicima, pa se u priručnicima, kao što su oni najutjecajniji autora Wydicka i Cuttsa, ne navode istraživanja koja potvrđuju učinkovitost korištenja njihovih uputa. Očito je da bi bilo korisno da se akademska zajednica i istraživači više uključe u raspravu o učinkovitosti ovakvih promjena. No ova se vrsta kritike zapravo svodi na pitanje funkcionira li uopće jednostavni pravni jezik. Pravnici nisu suglasni po tom pitanju, no većina ljudi u dodiru s pravom vjerojatno bi pozdravila akte koje mogu lakše razumjeti bez nepotrebnih savjetovanja sa stručnjacima.

6. ZAKLJUČAK

Uspješna nastava engleskog jezika pravne struke morala bi pokušati pružiti uvid u prošlost i budućnost engleskog jezika pravne struke; studentima valja objasniti koji su povijesni razlozi doveli do određenih promjena u jeziku, do stoljećima uvriježenih kolokacija i brojnih dvočlanih i višečlanih izraza, kao i do izrazito formalnog i ritualnog karaktera pravnog jezika. No isto tako, studentima i praktičarima treba naglašavati do kakvih promjena dolazi danas. Kako je pokret za jednostavni pravni jezik rezultirao određenim promjenama u terminologiji, kao i u stilu pisanja pravnih tekstova, trebalo bi povećati svijest o problemima koje uzrokuju tradicionalni pravni akti, razumjeti zašto do takvih problema dolazi, razraditi načine na koji se takvi problemi mogu riješiti i podučiti druge kako da ih rješavaju. Posljednje navedeno trebalo bi biti putokaz i nastavnicima engleskog jezika pravne struke. Možda nije nužno uvoditi sve nove izraze i tehnike pisanja, ali je svakako nužno pokazati studentima prava, koji su pravnici budućnosti, da se pravni jezik mijenja, zašto se mijenja i koje su dobre (i loše) strane takvih promjena kako ih ne bi automatski odbacili bez razmatranja.

Summary

Marijana Javornik Čubrić *

PLAIN ENGLISH FOR LAW MOVEMENT

English for Legal Purposes constantly changes and adapts to new circumstances. Some of recent changes were the result of the Plain English for Law movement. The purpose of the Plain English for Law movement is to make the legal documents more comprehensible to the average person. Criticism of legal writing in England dates back to the 14th century, but the modern plain English movement began in the 1970s. Today, many books are available for use in law school writing courses, as well as for teaching English for Law that focuses on plain English principles. This paper analyses the history of the plain English movement, the changes in the legal language in Great Britain introduced in 1999 with the implementation of the new rules of civil procedure that abolished some outdated legal terms for modern equivalents, as well as the main ways to teach the students of law and law professionals how to make legal writing clearer. The paper also addresses criticism of the Plain English for Law movement.

Keywords: archaisms, English for Law, plain English, terminology

* Marijana Javornik Čubrić, Ph. D., Senior Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb

